

INTEGRAREA COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE ÎN ACTIVITĂȚILE PRACTICE

**SACALIUC NINA, conferențiar universitar, doctor în pedagogie
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *This article addresses the issue of integrating children with special educational needs into practical activities. Special educational requirements are additional to and complementary to the general education objectives for a child in difficulty. Without the proper approach to these special requirements, we can not really talk about equalizing the chances / prerequisites for access, participation and social integration.*

Key words: *special educational requirements, child in difficulty, equalization of chances, social integration, practical activities.*

Conceptul de „copil cu cerințe educaționale speciale” este conceptul ce include toate categoriile de persoane care, într-o anumită perioadă a vieții, mai mult sau mai puțin tranzitorie, se află într-o stare de dezechilibru în raport cu mediul. Cerințele educaționale speciale sunt suplimentare dar și complementare obiectivelor generale ale educației pentru un copil aflat în dificultate. Fără abordarea adecvată a acestor cerințe speciale nu se poate vorbi în mod real de egalizarea șanselor/premiselor de acces, participare și integrare socială.

Abordarea procesului susține că copiii cu nevoi speciale trebuie educați împreună cu cei de vârsta lor în instituțiile de învățământ. Provocarea cu care ne confruntăm în

această situație este legată de spectrul de nevoi mult mai divers care caracterizează copilul cu CES în instituțiile de învățământ de masă.

În realizarea procesului de integrare sunt implicați mai mulți factori, fiecare dintre ei având un rol definitoriu în realizarea unei integrări totale sau nu.

Integrarea este și în favoarea comunității, ajută la dezvoltarea solidarității și toleranței, dând posibilitate familiilor să-și asume un rol mai important în comunitate. Educarea copiilor cu nevoi speciale trebuie să se facă într-un mediu cât mai apropiat de al celorlalți copii și pe lângă aceasta să beneficieze și de sprijinul necesar nevoilor sale.

Un rol decisiv în educarea copiilor cu CES le revin diverselor tipuri de activități. Vom examina în continuare rolul pe care îl dețin activitățile practice în dezvoltarea sensibilității sufletești, precum și particularitățile lor specifice.

Este firesc să presupunem că un rol important în cultivarea la copii a unor astfel de calități umane cum sunt bunătatea, omenia, sensibilitatea sufletească, le revin situațiilor în care copilul nu acționează de unul singur, ci împreună cu alții. Nu trebuie să ne închipuim că activitatea în comun influențează pozitiv asupra copilului în mod automat.

De cele mai multe ori, însă, în procesul activității în comun, manifestările emoționale ale copiilor nu sunt atât de puternic reliefate, cu toate acestea se poate întâmpla ca vreunul dintre ei să se poarte în mod jignitor față de un altul (prin faptul că se face a nu observa greutățile întâmpinate de semenul său, nu-i răspunde vecinului la propunerea de a-l ajuta sau îi răspunde grosolan).

De aceea credem că este necesar ca, după ce au fost stabilite formele concrete de interacțiune a copiilor în timpul activității lor practice, să le cultivăm, odată cu îndrumările date în vederea însușirii anumitor priceperi și deprinderi practice, astfel de calități însemnate cum sunt sensibilitatea sufletească, dorința de a-și ajuta partenerul în timpul lucrului, de a împărți frățeste cu el materialele, de a-i acorda întâietate când asta o cere buna desfășurare a muncii în comun ș.a.

În procesul activității practice există mari posibilități de cultivare a sensibilității sufletești a copilului chiar și la nivelul acțiunilor obiectuale. Orice acțiune practică îl obligă pe copil să se orienteze în prealabil în ce privește conținutul ei obiectual. Și această etapă orientativă este în mod firesc urmată de etapa executivă în procesul îndeplinirii unei acțiuni.

Valorificarea posibilităților respective va contribui într-o anumită măsură la „întoarcerea” copilului cu fața spre lumea sufletească a altor oameni, ceea ce ni se pare foarte important în etapa inițială a dezvoltării sale, când încă nu s-au constituit relațiile reciproce dintre copii, când înseși formele de interacțiune practică sunt departe de a fi desăvârșite.

Activitatea practică cuprinde diverse feluri de muncă manuală: modelarea, aplicația, pictura, munca artistică etc.

Jocul, inclusiv jocul cu subiect pe roluri, prezintă un mijloc de integrare a copiilor cu CES în viața socială, de formare la ei a reprezentărilor morale în general și a sentimentelor umane în special, fiindcă copiii reproduc în joc relațiile dintre oameni.

O trăsătură specifică a jocurilor constă în faptul că, în procesul desfășurării lor, copiii intră în relații social-morale care reflectă de fapt normele și cerințele morale.

Jocul constituie și un mijloc important de manifestare și dezvoltare a emoțiilor, sentimentelor umane ca: prietenia, tovarășia, spiritul colectivist etc. În același timp jocul contribuie la dezvoltarea conduitei voluntare, la educarea trăsăturilor de caracter.

În timpul jocului copilul își însușește normele morale, criteriile de apreciere a conduitei morale. Devenind membru al colectivului de joc, copilul trăiește sentimente de simpatie și prietenie pentru tovarășii de joc. Copilul învață să se stăpânească, să se autocontroleze, să se supună de bună voie regulilor jocului. Abilitățile de joc se numără printre cele mai importante achiziții pe care le dobândește un copil, calitatea vieții lui îmbunătățindu-se semnificativ prin intermediul acestora.

În mod deosebit, un copil cu CES are nevoie de ajutor pentru a învăța aceste abilități. Procesul de dobândire în mod natural a abilităților sociale și de joc la copii cu nevoi speciale este unul anevoios, acestea necesitând frecvent sesiuni izolate de învățare și antrenare. Este necesară antrenarea în rol pentru a dezvolta abilitățile cognitive, sociale, emoționale și de limbaj; un alt scop îl reprezintă evitarea frustrării și a izolării sociale.

Abilitățile de joc stau la baza piramidei sociale, fiind esențiale pentru dobândirea și dezvoltarea abilităților sociale, acestea la rândul lor ducând la stabilirea relațiilor interpersonale și a prietențiilor.

Jocul și interacțiunea socială reprezintă unul dintre cele mai semnificative deficite ale copiilor cu CES.

Când un copil cu nevoi speciale învață abilitățile de joc, acestuia i se dezvoltă „darul copilăriei”, dobândind abilități fundamentale generalizării procesului de învățare.

Printre obiectivele esențiale stabilite în procesul de învățare se numără:

- Deprinderea unor comportamente noi, care pot înlocui autostimularea;
- Dezvoltarea abilităților care sporesc independența copilului și îl ajută să-și folosească în mod constructiv timpul liber;
- Generalizarea limbajului și a abilităților cognitive;
- Descoperirea unor modalități de folosire și dezvoltare a imaginației, a creativității și a gândirii abstracte;
- Sporirea atenției;
- Îmbunătățirea stării fizice și emoționale, a respectului față de propria persoană;
- Crearea de ocazii pentru învățarea prin observare;
- Deprinderea mijloacelor de interacțiune socială cu copiii de aceeași vârstă;
- Dezvoltarea intereselor adecvate vârstei;
- Îmbunătățirea calității vieții copilului.

Este esențial ca abilitățile de joc care se dezvoltă la copii să fie adecvate vârstei și să fie adaptate în funcție de nivelul acestora. De asemenea, este important de știut că doar printr-un singur joc se pot urmări mai multe obiective. Un copil tipic se joacă corespunzător, are o imaginație bogată, înțelege limbajul și regulile jocului. Marea majoritate a copiilor cu nevoi speciale prezintă întârzieri în dezvoltarea abilităților sociale și de joc, preferând jocurile solitare, stereotipice și lipsite de imaginație. Sunt repetitive, lipsite de scop și stimulatorii pentru receptarea de stimuli senzoriali.

E necesar de subliniat faptul, că îndeplinirea de către copil a anumitor norme morale în legătură cu jocul preferat, este deosebit de important pentru el, deoarece

acțiunea conform cerințelor morale asigură satisfacția necesității de bază a copilului a necesității de a acționa în comun.

În literatura de specialitate sunt prezentate următoarele stiluri de joc:

- *Jocul independent*: copilul se joacă singur. Scopul acestui program în terapia copilului cu CES îl reprezintă creșterea intervalului de timp în care acesta se concentrează asupra unei sarcini, fără a avea nevoie de feed-back. Exemple: puzzle-uri, cuburi, lego, păpuși, colorat, plastilină etc;
- *Jocul în paralel*: copilul se joacă alături de un covârșnic folosind diferite jucării. Scopul acestui program este acceptarea, toleranța față de alt copil. Exemple: mașinuțe, jocul în nisip etc.
- *Jocul prin imitație*: copilul se joacă alături de un covârșnic sau adult folosind aceleași jucării. Scopul acestui joc este de a dobândi și a dezvolta abilitățile de dezvoltare motorie. Exemple: lego, cuburi, trenulețe etc.
- *Jocul prin cooperare sau colaborare*: jocul alături de cel puțin un alt copil, folosind aceleași jucării și având scop comun. În cadrul acestui program pot fi formulate mai multe scopuri. Printre acestea se numără: dobândirea abilităților de cerere, răspuns intraverbal dezvoltat oferit partenerului de joc, generalizarea, inițierea și menținerea unei conversații. Exemple de activități: un copil ține o găleată, în timp ce altul varsă apă în ea; construirea unui țarc de animale și hrănirea lor; jocul de-a familia etc.
- *Jocul de grup*: jocul alături de cel puțin doi covârșnici având un scop comun. Obiectivul acestui joc îl reprezintă interacțiunea cu ceilalți. Exemple: „mama și fiica”, „educatoarea și copiii” etc.

Astfel, zăgrăvind realitatea cu mijloacele jocului, copilul ca și cum ar obține accesul la viața adulților, care exercită o puternică atracție asupra lui. Copilul arde de dorința de a acționa exact ca persoanele mature. Trebuința de a fi adult este la el atât de mare, încât e suficientă o mică aluzie și copilul se transformă, desigur, doar în plan afectiv, într-un om matur. Motivul jocului îl constituie manipularea obiectelor în felul cum o fac adulții.

Datorită caracterului deosebit de atractiv al jocului, educatorul îi poate antrena cu ușurință în această activitate pe copii, utilizând-o în diferite scopuri. Pe de o parte, jocul dezvăluie particularitățile experienței sociale și afective ale copilului, îi scoate în evidență intelectul și manifestările afective, permițându-i pedagogului să facă concluzii juste asupra abilităților sociale. Pe de altă parte, jocul poate fi practicat pentru formarea la copii a reprezentărilor morale, pentru dezvoltarea la ei a „capacităților de a crea sisteme de imagini generalizate, tipice ale obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător și apoi de a efectua în gând diverse transformări ale acestora, asemănătoare cu cele care erau făcute anterior în mod real cu obiectele materiale”.

În concluzie vom indica următoarele: dezvăluindu-le copiilor lumea adulților și a covârșnicilor (particularitățile, trebuințele, stările emoționale și relațiile lor reciproce) în activitatea practică, educatorul le formează implicit copiilor o viziune morală asupra lumii, foarte importantă din punct de vedere social.

Referințe bibliografice:

1. ALOIS, Gherguț. *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale: strategii de educație integrată*. Iași: Polirom, 2001. 200 p. ISBN 973-683-819-6
2. VERZA, Emil, PĂUN, Emil. *Educația integrată a copiilor cu handicap*. București: Unicef, 1998. 150 p
3. VRASMAȘ, Ecaterina. *Ghid pentru cadrele didactice de sprijin*. București: Vanemonde, 2005. 128 p. ISBN 973-86502-9-1